

גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

שלח

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון באר האמונה
Mechon Beer Emunah ארה"ב:
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישורים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2025

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת שלח

אמונה ובטחון

- ה' איתנו - חזקו ויאמץ לבבכם ד
- לא תיראום - הבטחון עצמו מגן ומחסה לאדם ז
- ממעייני הישועה - כגודל האמונה וכתוקף הבטחון כן גודל ותוקף הישועה ט

חובת השעה

- הננו ועלינו - זמן תשובה והתעלות והתרוממות יא

בין אדם לחברו

- כבוד חברך - זהירות בכבוד הבריות יד

קדושה וטהרה

- ולא תתורו - חיוב שמירת העיניים טו
- והימים ימי - לקראת חודש תמוז יז

ספח"ק בת עין

אמנם הענין הוא, ישראל עם קדושו המה מתקנים ומעלים בחינת מלכותו יתברך ע"י מעשיהם ושמירת המצות, שמקדשים את עצמם במעשה דיבור ומחשבה, בקבלת עול מלכות שמים בשלמות באהבה ויראה, ועי"ז נכנעים ונשפלים כל מלכות עובדי עבודה זרה, ונתגדל ונתעלה בחי' מלכותו ית' כמאחז"ל (עי' אבות ג ה) כל המקבל עליו עול מלכות שמים מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, כי כל מלכות זר נכנע ונשפל לפני בחי' מלכותו ית' על ידי מעשיהם של ישראל.

ובפרט על ידי שמירת שבת כראוי נתגדל מלכותו יתברך, כמאמרם (תפילות שבת) ישמחו במלכותך שומרי שבת וכו', שבשבת נתמלאה בחי' מלכות שם אדנ"י במילואה גימטריא תרע"א (671), ועם שם א"ל (31, פע"ח ש' ק"ש פ"ג) עולה גימטריא שב"ת (702).

... דהנה עיקר בחינת 'חסד ורחמים' אינו שורה רק על מי שמקבל עליו עול מלכות שמים בשלמות, היינו שמאמין באמונה שלמה שהבורא ית' הוא מנהיג ומשגיח בפרטי פרטיות, ועל כל תנועה ותנועה מן כל אבר ואבר, ומתבונן בדעתו שלולי הבורא ית' מקור החיים ב"ה היה נותן לו חיות וכח באותו אבר לא היה יכול להתנועע באותו אבר כלל, ומזה יביט תמונת ה' בכל רגע ורגע ומקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח) ומחמת זה יפול עליו גודל אימה ופחד ויראה ובושה והכנעה לפני הבורא עולם ב"ה, יהי רצון שנזכה לבחי' יראה כזו.

וכשהוא מקבל עליו עול מלכות שמים בגודל אימה ופחד ויראה כנ"ל אז בא לבחי' ביטול במציאות לגמרי, רק הבורא ברוך הוא משפיע עליו רוב רחמיו וחסדיו ממקור החסד והרחמים, ונותן לו חיות בבחי' ואתה מחיה את כולם (נחמיה ט ו) שיוכל להיות בבחי' קיום בעולם הזה. ומי יתן ונזכה לטעום מבחי' יראה כזו, ונוכל לקבל השפעת חסד ורחמים ממקור הרחמים מ"ב מכילין דרחמי, ששם א"ל הוא מקור לכל המדות, כמ"ש כמה פעמים.

(בת עין פרשת שלח דיבור השלישי)

פרשת שלח

ה' איתנו - חזקו ויאמץ לבבכם

בפרשתן (יד ט), 'ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' איתנו אל תיראום', הנה 'דבר אלוקינו יקום לעולם' כי דברי התורה הקדושה נאמרו בכל עידן ובכל עת מצוא, והרי זה כנבואה הנצרכת לזמן הזה, במין 'בת קול' המברות ואומרת - ה' איתנו אל תיראום*.

שבעולם. וכמו שאמר הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע בשם אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע על הפסוק (ישעיה כח טז) 'המאמין לא יחיש' - פירוש, לא ידאג (בית אהרן קמנ.). כי המאמין בבורא ית"ש שהוא מנהיג כל הברואים, הרי סמוך ליבו ובטוח בו, ולעולם אין לו סיבה לדאגה, כי ידע אל נכון שהוא אחוז ב'ידיים טובות', ושקב"ה נושא אותו בכל עת ובכל שעה, וממילא בוטח בו שיגן עליו, וגם ימלא כל מחסוריו.

ומלבד שהאמונה והבטחון הם הם ה'סם' והתרופה להושיע נפש מבהלה, הרי עלינו לדעת כי 'הזמן מבקש תפקידו' - רצון אבינו שבשמים לעת כזאת

כי המאמין באמונה שלימה שהקב"ה איתנו, הוא עשה ועושה לכל המעשים, הוא שליט על כל, וכל הנעשה בעולם תלוי אך ורק בידו, אינו מתיירא משום דבר

א. מאמר יקר אמר הגרא"מ שך זצ"ל על דרשת חז"ל (יל"ש תתפח) בלשון הכתוב (תהילים קמ ח) 'סכותה לראשי ביום נשק' - זה נשקו של גוג, והיינו שדוד המלך ע"ה התפלל שהקב"ה יסוכך על ראשו ויגן עליו בעת מלחמה, ולכאורה יש להקשות וכי הראש בלבד צריך שמירה והגנה ולא כל הגוף, ומדוע לא התפלל שהקב"ה ישמור את כל רמ"ח אבריו... אלא כי בזמן מלחמה שוררת בהלה גדולה, וצריך שמירה רבתי על 'הראש' - לשמור על ישוב דעתו ותוקף אמונתו בהקב"ה... ואכן, אם הראש שמור ממילא הכל שמור.

ובאותו עניין, כאן המקום לעורר דברים פשוטים ולקרוא בקול גדול, שישמור האדם על עצמו ויזהיר גדולים על הקטנים שלא להיגרר אחר שמיעת קווי ה'נייעס' (חדשות) למיניהם, אשר תועלתם מועטת (אם בכלל...) ונזקם מרובה בשמיעת דעות כוזבות אשר אינם נובעות ממקור האמונה הטהורה, וד"ל... וכשם שבשעה שנופלים טילים (חיצוי מוות) צריך לנוס למרחב מוגן, כך בשעה שנזרקים לכל עבר טילים של כפירה צריך 'לברוח למרחב מוגן'... להגן היטב על נפשו לבל יפגעו בו אותם טילים... אך דא עקא, שכאשר האויבים זורקים טילים - יש קול אזעקה להתריע לנוס להצלת הגוף, אך אין קול אזעקה המתריע לנוס להציל את נפשו... וכל אחד ואחד הוא הממונה ו'השומר' על עצמו ועל ילדיו התלויים בו...

ב. וכך דייוקו ממאמר הכתוב (תהילים כז א) 'לדוד ה' אורי וישעי ממני אירא ה' מעוז חיי ממני אפחד', 'שלא נאמר ה' אורי וישעי ולא אירא, ה' מעוז חיי ולא אפחד', אלא ממני אירא וממני אפחד שהוא לשון 'תמיה', והיינו שכל כך בטח בהקב"ה עד שהיה מתמה ושואל 'ממני יש לפחד'... למי יש איזה 'כח' לעשות משהו בעולם הזה... והרי רק הקב"ה הוא תקיף ו'בעל היכולת'. וכמעשה שהיה, פעם נכנס לבית חתנות איש מלובש בעור הדוב (תחפושת) כדי לקיים מצות רקידה ולשמח את החתן, עמד שם ילד קטן שהחל לבכות מרוב רעדה ופחד מהדוב שנכנס הנה חפשי לנפשו, מה יעשה אביו - מראה לילד שאין כאן 'לא דובים ולא יער', רק איש פשוט המסתתר תחת עור הדוב... כך אמר דוד ממני אירא, אחר שרואה אני בבירור שהנני ביד ה', וכל המאורעות המפחידים אינם אלא הסתרה שמחביא הקב"ה עצמו תחתם...

סיפר החסיד המפורסם רבי מנחם מענדל פוטרפאס זצ"ל מעשה שראה בעיניו בשהותו ב'סיביר', וכך הווה מעשה, אחד מגויי המקום טיפס על הר גבוה מאד ותקע יתד של ברזל בראש ההר, לאחמ"כ קשר בו חבל גדול וארוך מאד, משם פנה ועלה על הר שני הסמוך וגם שם תקע בפסגת ההר יתד ברזל, וקשר בו את קצהו השני של החבל. והנה, בין ההרים הייתה בקעה עמוקה מאד, והגוי שאל את הקהל, האם ברצונכם לראות איך שאנכי עובר

ומהלך על החבל מהר אחד למשנהו, ויענו כל העם יחדיו, אין רצוננו להתעסק היום ב'מצוות ליקוט עצמות', כי בוודאי תיפול תיכף ומיד אל התהום הפעורה תחתך, אך למרבה הפלא עבר האיש בין ההרים כשהוא נשאר חי וקיים, ויהי ממחרת הודיע הגוי שכמעשהו אתמול יעשה גם היום לעבור מהר להר על ידי החבל, אך האנשים הפצירו בו שלא יסכן את חייו שוב, דלאו בכל יומא מתרחש ניסא, אולם ההוא גברא אטם אזנו משמוע, וטיפס שוב לראש ההר ועבר על החבל בהצלחה מהר להר, משגמר שאל את הקהל האם מאמינים אתם שאוכל לעבור על החבל בשלישית, ויענו כל הקהל לא מאמינים אנו, אלא להדיא ראינו שבידך עשות כן. הוסיף הגוי לשאול, האם מאמינים אתם שביכולתי לעבור על החבל הדק ו'עגלה' בידך, ויענו כל הקהל פה אחד, אם יכולת עבור עד עתה ודאי שלא תפריע לך העגלה, הוסיף הגוי לשאול האם יש מישהו מבינכם שיסכים לשבת בתוך העגלה כאשר אגרור אותה על החבל, אך בזה כבר לא היה מי שהסכים לסכן חייו.

אחר כמה רגעים ראו את האיש מהלך על החבל עם עגלה ובתוכה יושב לו ילד בניחותא בלא שום פחד, וכך עבר מהר אחד למשנהו, והיו אנשים תמהים 'מי הוא זה ואיזה הוא' הילד שהסכים להסתכן כך, משירד הקיפו הקהל את הילד ו'חקרוהו' כיצד לא אחזו חיל ורעדה לשבת באותה עגלה התלויה בין שמים לארץ, הסביר הילד, האיש שעבר עמי על החבל הוא אבי בכבודו ובעצמו... כאומר, אין לך שלווה הנפש גדולה יותר משיבת הבן בתוככי עגלתו של אביו, ואם אבי ציוה עלי לשבת בעגלה הייתי סמוך ובטוח שאינו מסכן אותי כלל.

סיים ר' מענדל ואמר, מסיפור זה למדתי, כי כך צריכה להיות אמונתו ובטחונו של היהודי, כההוא ינוקא שסמך על אביו בידעו ש'אב' אינו מזיק לבנו, ולא זו בלבד אלא שתמיד רחמי האב על הבן להיטיב לו כל הימים, והזוכר זאת, אשריו וטוב לו הן בהיותו בביתו בהרחבה, והן בגלותו בסיביר, כי מרגיש תמיד את עצמו כ'יושב בעגלתו של אביו', והמנהיג הוא הבורא בכבודו ובעצמו.

על כן יאמרו המושלים, מעשה בתלמידי תשב"ר שנסעו ב'משאית' (טראק) להר הזיתים לפקוד ציוני הצדיקים ה'קדושים אשר בארץ המה' (וכפי שהיה נהוג בשנות קדם), וכידוע, הכביש (road) שם נחצב על מורד ההר והוא עשוי כמדרון בשיפוע חזק (ומפחיד) מאוד. לאחר שסיימו להתפלל שבו הילדים לעלות על המשאית – כל אחד תפס מקומו וישב לו בהנאה, לפתע החל אחד מהם לזעוק ולהתריע, אויה, אויה, המשאית נוסעת מעצמה (שכן הנמצאים בתוך ה'תא' שבאחורי המשאית אינם רואים את הנהג היושב ב'חדר' לעצמו), היא מחליקה במורד ההר... הצילו... הצילו... עוד רגע והננו נופלים לעמקי תהום רבה... או נתקלים בכותל אשר לנגדנו... עד שאחד שישב ב'מזרח' המשאית אמר בקול 'אני ראיתי את הנהג כשהוא עולה מהדלת שבצד שמאל, והנה ראו איך הוא יושב במקומו, הוא המנהיג והוא המוליך את המשאית, ועל כסאו לא ישב זר...' מיד 'ותקם סערה לדממה', נרגעו כל המבוהלים וחזרה השלווה לשכון בלבותם, כי עד עתה חשבו שהמשאית נוסעת מעצמה, ומי יודע מה יהיו התוצאות... אבל מעתה הם יודעים שיש כאן 'מנהיג' המנהיג את הרכב כמיטב הבנתו וידיעתו, בחשבון על כל תנועה ותנועה, וממילא אין סיבה לפחד.

על אחת כמה וכמה שאם נדע ונאמין שיש מנהיג לבירה, ונאמר על כל המאורעות המתרגשות ובאות כי הם מאבינו רוענו 'המנהג עולמו' ששוב אין מקום לדאגה ולבהלה כי אנו נמצאים 'בידים טובות'...

זאת ועוד, בתחילה נתייראו יושבי המשאית גם כשהיא 'זחלה' בדרכה אט אט, אכן לאחר שנתברר להם שיש 'נהג' המסיע אותה שוב לא יבהלו גם כשיסע במהירות עצומה... כך על דרך זה ממש, המאמין שיש מנהיג לבירה אינו מתיירא אפילו בשעה ש'רוח סערה' משתוללת...

כאשר שמעתי במליצה מאיש צדיק נבון וחכם, מעשה באיש יהודי שעלה על האוטובוס הנוסע מעיה"ק ירושלים לבני ברק, ומצא עליו 47 נוסעים יושבים על הבאס, שאל האיש את הראשון, האם הנך מכיר את הדרך לבני ברק... ענה האיש לא ולא, המשיך לשאול את השני ונענה באותה תשובה, וכן 'הג' והד' עד שכל 47 הנוסעים הודו ואמרו שאינם מכירים את הדרך, החל האיש דואג ותמה בקול, אויה לנו, כיצד נגיע למחוז חפצנו, כאשר אף אחד מהנוסעים אינו מכיר את הדרך נלך בה. נענו אליו כל הנוסעים, אדוני, שב על מי מנוחות על מקומך, תנוח דעתך, הרי יושב כאן 'מנהיג' (נהג) בראש האוטובוס, והוא יודע ומכיר את הדרך היטב היטב, הוא יודע את אשר לפניו והוא יוליכנו מהרה קוממיות לארצנו, כולנו נגיע למחוז חפצנו לחיים ושלוה. הנה, לא פחות ולא יותר לזה האיש נדמים בני עולם המסובבים בעולמו של הבורא ודואגים יומם ולילה היאך נגיע למחוז חפצנו, היאך נגיע לטרפנו ולכל צרכינו, היאך נוכל לשמור עצמנו, מי יגן עלינו... אומרים לו, רבי יהודי, שב במנוחה על מקומך, יש כאן מנהיג העולם היודע את אשר לפניו, הוא ברא את העולם והוא מנהיגו בחן בחסד וברחמים, כל אחד יגיע למחוז חפצו ולכל עניניו

באר הפרשה - פרשת שלח

שנרבה בקניין האמונה, להתחזק היטב ולהשריש מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, וממילא בנפשנו כי הכל בידי שמים, ואין אדם נוקף אצבעו אין מקום לבהלה ולפחד כלל.

באופן הכי נעלה וטוב, הוא עושה הכל, כל חץ ההולך מהכא להתם מנוהל על ידו, הוא המוליכו והוא המביאו, הכל תחת ממשלתו והנהגתו, אין 'טעות' ואין מקרה, הכל בחשבון, באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה.

מסופר על הגה"צ רבי יוסף חיים זאנענפעלד זי"ע רבה של עיה"ק ירושלים ת"ו, כי ל"ע פקדו אותו כמה אסונות בשיכול הבנים, ולמרות הכאב היה שרוי בשמחה, שאלו אותו, ילמדנו רבינו, היתכן... מאין לו כוחות ותעצומות נפש להחזיק מעמד ועוד להיות בשמחה... נענה להם, הנה מדרך העולם בעת אשר תתרחש 'רעידת אדמה' הרי הכל נסים אז הנה והנה, ובאמת פליאה דעת ממני, מה יתן להם לברוח לכאן או לשם, וכי מניין להם ש'שם' לא תרעד הארץ... אלא העצה הנכונה היא לקשור עצמו בחבל ל'למעלה', ועי"ז לא ימוטו רגליו ויוכל להחזיק מעמד. ועל דרך זה ייאמר לעת הזאת, כאשר הננו במצב של 'רעידת אדמה', אין מקום מקלט לנוס שמה, אלא רק להישען על אבינו שבשמים, ואם יקשור עצמו היטב ל'למעלה' באמונה שלימה הוא יחזיק מעמד...

כדברים הללו ממש פירש כ"ק אאדמו"ר זי"ע בנוסח הזמירות (לצפרא דשבתא) מהאר"י הק' זי"ע 'צָרוּרָא דְלֵעֲלָא דְיָבָה חַיִּי כְּלָא', כי 'צרוּרָא' הוא מלשון קשר, ומי שהוא 'קשור' למעלה על ידי זה זוכה ל'חיי כולא', וצדיק באמונתו יחיה. ג. בלשון זה היה אומר הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל, הנה דעת בני אדם לחשוב, שמאחר שיש תקופת 'הסתר' על כן צריך להתחזק באמונה, אך האמת היא להיפך, שבגלל שהקב"ה חפץ שיתחזקו ברואיו באמונתו על כן הוא מסתיר את פניו, כדי שהכל יתחזקו באמונה, ובכך יושלם הרצון העליון שהגיע אל תכליתו. וממילא שמע מינה מה ה' אלוקינו דורש מעמנו בעת הזאת - חיזוק והתחזקות בקניין האמונה... (חיבת העבודה).

כה סיפר הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל שפעם בעת שנסע ממעונו בבני ברק לעבר ישיבת טשעבין בעיה"ק ירושלים (שם כיהן כר"מ) באמצע הדרך נפל שעונו מידו, הרים ר"א את השעון מעל הארץ ומצא שהשעון חדל ממלאכתו ונשאר לעמוד באותה שעה שנפל, וילך תיכף למתקן השעונים (זיגער מאכער, שעון), הלה בדק ומצא כי נגמרה הסוללה (-בטריי), מיד קיים בעצמו וישן מפני חדש תוציאו, הניח סוללה חדשה במקומה ונעשה 'תחיית המתים'... תמה רבי אברהם, אם אכן ה'בטרייה' היתה ישנה עד שמתה מחמת מלאכה - היאך אירע כדבר הזה, ששעת מיתתה היה בדיוק באותו רגע שנפל השעון. השיב לו האיש, אכן, כמעט שלא נשאר 'חיות' בבטרייה, אך כל זמן שהשעון היה מונח כהרגלו עדיין היה בה כח להמשיך, אך מאחר שהיה לו לשעון 'נפילה' וקיבל מכה - כבר לא היה בכוחה להשיבו לפעולתו הראשונה. בהגיעו לישיבה נענה רבי אברהם ואמר לבחורים, שלמד עתה בדרך 'שיעור גדול'... וסיפר להם כל המאורע, וסיים במוסר השכל, ללמדנו, שגם מי שאינו 'מוטען' כל כך באמונה - אך כל זמן שאינו 'נופל' לא יארע לו מאומה... לאידך גיסא יש ללמוד כי מי שהוא 'מוטען' היטב באמונה, שהיא מושרשת היטב בקרבו אזי גם אם יהיה לו 'נפילה' לא יארע מאומה... וזאת חובתנו תמיד, ובפרט בימים אלו, מצד אחד להיזהר ולהישמר ולהתרחק שלא לבוא לידי 'נפילת הרוח' ומצד שני 'להטעין' היטב ולמלא (את הבטריי של) האמונה... שהכל בידי שמים, מתוך חיזוק הבטחון בשומר ישראל, ובאמונתו יחיה האדם.

העולם מספרים, לעירו של הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע הגיע 'אורח' - איש חכם 'אוחז עיניים' בכל מיני חכמות, ובכלל זאת - שהיה קופץ מגגו של בניין בן ג' קומות עדי ארץ, ולא ניזוק אפילו בציפורן קטנה... הרה"ק שאל אותו כיצד עושה זאת, הראהו האיש חוט ברזל דק דק וחזק קשור ממעלה עד למטה, ואף כי נדמה לכל שהוא 'קופץ' ממעל עדי ארץ ומאיגרא רמא לבירא עמיקתא אולם באמת היה תפוס בחזקה בחוט הנ"ל, ולא היתה כאן 'נפילה' כלל... ומכאן השכיל הרה"ק מראפשיץ ללמד דעת שהאדם ה'קשור' ומחובר למעלה - מתוך אמונה חזקה ואיתנה, אינו ניזוק מה'נפילה' הגדולה ביותר - לא ברוח ולא בגשם, ובכל אשר יעבור עליו לא תיאבד שמחת חייו ולא תמוט רגלו, כי הוא נשאר קשור תמיד בחי העולמים, בכל עת ושעה.

ד. והנה בעזרת ה' נעבור את ה'סערה' בקרוב, אך יש שיצאו ב'רווחים' גדולים בחיזוק האמונה באלוקים חיים ובהתקרבות אל השי"ת ויש ש... והכל תלוי ביד האדם, והמשכיל יבין את אשר לפניו...

וכאשר שמעתי מאחד שהוצרך לשהות בבית חולים במשך יום שלם, שאמר בדרך מליצה, שפרק כ' בתהלים מתחיל בפסוק (תהילים כ ב) 'יענך ה' ביום צרה', ומסיים 'יעננו ביום קראנו', ואמר האיש, כי באותם הימים אשר שהה בבית החולים, חשב לעצמו בבוקרו של יום הנה בא עלי היום יום צרה יום קושי ומיצר (יום דפוק...), אמנם, בעת

לא תיראום - הבטחון עצמו מגן ומחסה לאדם החוסים בו, וממילא הבוטח בה' ית' אין לו ממה עוד נכלל בלשון הכתוב 'זה' איתנו אל תיראום' - להתיירא מאחר שהוא 'מוגן' ומובטח להינצל מכל פגע שגדול כח הבטחון בהשי"ת להגן ולהושיע לכל רע. וכמו שביאר בספר 'החינוך' (מצוה תק"ב) את מאמר

ערב ראה למפרע שאותו היום היה 'יעננו ביום קראנו', יום התרוממות - מלא בתפילה וקריאה להשי"ת. לדידן ייאמר, הכל עוברים ימים אלו, יש שאצלם הוא 'יום צרה' - זמן קושי נפשי ומלא פחד ובהלה, ויש המשכיל לנצל ימים אלו להיות 'יום קראנו' - תקופה של התרוממות והתקרבות לאבינו שבשמים, בריבוי תפילות בכמות ובאיכות, ריבוי תורה ומעשים טובים, חיזוק אמונה ובטחון שהנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, מתוך שלווה הנפש השקט ובטח, ובחרת בחיים...

מאמר יקר אמר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל במה שנאמר (שמות יח א-יא) 'וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים וכו', ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים וכו', ויאמר יתרו וכו' עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים', וכבר הקשו המפרשים, אם אכן שמע יתרו - מה הוצרך משה לחזור ולספר לו, ומדוע רק לאחר ששמע ממה אז אמר יתרו עתה ידעתי כי גדול ה', מה נוסף לו ידיעה יתר על מה ששמע מקודם לכן.

וביאר הר"ש ביאור נורא הוד, כי הבה נתבונן - 'וישמע' יתרו - היכן וממי שמע, אין זאת אלא ששמע מ'הרדיו' (והם מספרי נייעס, שטויות והבלים, שלא פסיק פיהם מדבר כ"ד שעות מעת-לעת) ומכל מספרי ה'נייעס'... ואכן 'שמועה' זו לא הביאה אותו לידי שום מסקנא (מלבד שאי אפשר להאמין בתכלית לדבריהם וכנודע), כי המה ספרו את פרטי המעשה - בני ישראל יצאו ממצרים, אך בלי אור האמונה מתוך ההשקפה הנכונה, לכן, חזר משה רבינו וסיפר לו את כל אשר עשה ה', היאך הקב"ה הוא שעשה ועושה כל המעשים, ומכיוון ששמע כזאת ממה רבינו נענה ואמר עתה ידעתי כי גדול ה', רק עכשיו לאחר ששמעתי אותו מעשה ממה, השכלתי להבין שהכל הכל היה ביד ה', והוא גדול מכל האלוקים, לאפוקי מקודם ששמעתי זאת מהולכי קרנות מספרי נייעס...

וכך אמר החסיד רבי מרדכי יחיאל לוריא זצ"ל מזקני חסידי סלונים לדרוש כמין חומר בלשון הגמ' (קידושין פב): 'אשרי מי שבניו זכרים ואוי לו למי שבניו נקבות', והקושיא עולה מאליה, שלכאורה היה צריך לומר למי שבנותיו נקבות, ומהו 'בניו נקבות', אלא כי שניהם מדברים מ'בניו', יש מי שחוזר מהישיבה ומספר לאביו 'חידושים' - חידושי תורה ששמע וחידש בלימודו, ואילו אחר מספר 'חדשות' ונייעס למיניהם, ואשרי מי שבניו זכרים, ששיחם ושיגם הוא ב'חידושים' לשון זכר, ואוי לו למי שבניו נקבות שהם מספרים 'חדשות' לשון נקבה...

ואין הדברים אמורים דווקא לגבי בחורים בישיבתם אלא לכל אחד ואחד, אשרי מי שמקיים בעצמו 'בניו זכרים' - שבתקופה זו הוא מתחזק ומתחדש בעבודתו ית"ש, בלימוד התורה ובחיזוק התפילה והקשר עם אבינו שבשמים, ואוי לו למי שמקיים בעצמו בניו נקבות - שמבזבז ימיו בהבל וריק ושקוע רק בחדשות ובנייעס...

ה. הנה בנוהג שבעולם שכיח הדבר ביותר, כאשר 'אבי הבן' עומד להכניס את בנו הנולד לו בביתו של אברהם אבינו שבשעה זו הוא טרוד ומבולבל, פעמים שה'סנדק' מאחר... או ש'התינוק' עדיין אינו מוכן ומזומן... ולעיתים מבולבל הוא בעסקי הכיבודים וכיו"ב, ויש ליתן טעם על מה עשה ה' ככה. ושמעתי מחכם אחד לבאר, כי בא ללמדנו, שזאת גופא היא העבודה של כריתת ברית בין איש יהודי לאביו שבשמים, שגם בהיותו 'מבולבל' ישמור על הברית עם ה' אלוקיו, ואז יצעק 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'... ועל כך אומרים ומבקשים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולמעשים טובים, כלומר, שכך יהיו כל תהלוכות חייו, גם בזמן 'מבולבל' תמיד יצעק שמע ישראל ה' אחד... וזוהי כריתת ברית בשלימות...

ו. והדברים אמורים ביותר כלפי ההורים שעליהם לעמוד על המשמר, להתחזק ולחזק את בני ביתם באמונה פשוטה וטהורה ובדברי חיזוק ובטחון באבינו שבשמים.

נוראות מצינו בגודל מעלת המחזק את רעהו, שהנה נאמר בסוף פרשת דברים 'לא תיראום כי ה' אלוקיכם הוא הנלחם לכם', ומיד לאחריו מתחלת פרשת 'ואתחנן אל ה' - שמשה רבנו התפלל שיזכה להיכנס לא"י, וכתב 'בעל הטורים' (ריש פר' ואתחנן) שמשה רבינו אמר חזקתי את ישראל אולי ירחם עלי, ובוודאי שאין לנו שמץ השגה במשה רעיא מהימנא, אך עכ"פ למדנו מכאן כמה גדול שכרו של המחזק אחרים לבל יפחדו ולבל יבהלו על ידי שמעורר אותם להאמין כי ה' אלוקיכם הוא הנלחם לכם.

באר הפרשה - פרשת שלח

הגמרא (שבועות טו:) על מזמור 'יושב בסתר' (תהלים צא) שהוא 'שיר של פנעים', בזה"ל, 'פירוש פנעים, כלומר שאמירת אלו המזמורים תועיל לשמר מן הנזיקין וכו'. שיש בהם דברים יעוררו נפש היודע אותם לחסות בשם יתברך ולהשים כל מבטחו, ולקבע בלבבו יראתו ולסמוך על חסדו וטובו, ומתוך התעוררות על זה יהיה נשמר בלי ספק מכל נזק. והרי לנו 'הבטחה' מבעל החינוך להיות נשמר בלי ספק מכל נזק אם יבטח בהקב"ה ויסמוך על חסדו.

ג (לב) על הכתוב (דברים כ א) 'כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם, וז"ל, הוזהרנו בזה שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה, כענין שנאמר (תהלים פה י) 'אך קרוב ליראיו ישעו', וכן כתוב (ישעיה נא יב) 'מי את ותיראי מאנוש ימות'. עכ"ל. ומכאן נראה על החיוב מדאורייתא הנוהג בזמן הזה ובימים הללו בהם 'ראית סוס ורכב עם רב ממך' ש'לא תירא מהם', אלא 'תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה'.

והרי זו מצוות עשה שהזמן גרמא להתחזק במידת הבטחון, וכמו שכתב רבינו יונה (שערי תשובה שער

זכר כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' מלכים ה"ו) בזה"ל, ומאחר שיבנם אדם בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל

ז. כבר אמר דוד 'שלושה כתובים הבאים כאחד' בכוחו של הבוטח בהשי"ת. א. 'ולא יאשמו כל החוסים בו' (לד כג), וברש"י, לא יאשמו - לא יתחרטו לאמר אשמונו שחסינו בך. ב. עוד נאמר (נ טו) 'וקראני ביום צרה אחלצך ותכבדני', וברש"י, שזהו כבודי שאושיע את הבוטחים בי, ג. 'כי אתה ה' מחסי' (שם צא ט), ופירש"י שם 'כי אתה' אמרת 'ה' מחסי', וכלומר שכל ה'שמירה' ששומר הקב"ה על האדם, וכאמור שם בארוכה 'כי הוא יצילך מפח יקוש וגו', באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה וגו', לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם' וכו', הכל בגלל שאומר ומדבר שאתה ה' מחסי. והנה רש"י מסיים שם פירושו בלשון זה 'והרי זה מקרא קצר' [ש'חסר' בפסוק שכך אומר האדם כי אתה ה' מחסי], ובדרך צחות יתפרש, שאין הקב"ה מבקש מהאדם הרבה אלא רק 'מקרא קצר' - שיאמר כי אתה ה' מחסי ותו לא, ומיד יושיעו וישמרהו מכל רע...

ח. וכבר נודע מה שכתב ב'נפש החיים' (שער ג פ"ב) ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה, להסיר ולבטל מעליו כל הדינים ורצונות אחרים - שלא יוכלו לשלוט בו, ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלוקים האמיתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כוח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש, ומבטל בלבו ביטול גמור, ואינו משגיח כלל על שום כוח ורצון שבעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך הוא, כן יספיק הוא יתברך בידו, שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל.

מין הבאר

מובא בספר פניני יחזקאל להגר"י אברהמסקי זצ"ל, שבימי קדם כשהיו פוגרומים בלונדון (כשה"י היה דר שם), אמר שהוא מתחזק בזה שהוא לובש הטלית, ואומר בצל כנפיך יחסיון, ומרגיש אז ממש שמור בצל הקב"ה, וכה אמר אני מתעטף בבורא כל עולמים.

וז"ל, לפני חמשים שנה, לא תקום פעמיים צרה, היו בלונדון הפצצות נוראות... ותמיד הוא היה אומר את זה, כשאני אומר כל בוקר בלבישת הטלית את הפסוק 'מה יקר חסדך אלקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון' (תהלים ל"ו ח), אני אומר בזה לקב"ה, שהטלית מרמזת שבן אדם מכניס את עצמו תחת 'חסות' של בצל כנפיך, הטלית, הארבע כנפות, מרמז שהאדם מכניס את עצמו לחסות - יש לו מגן, יש לו מקלט, (והיכן - בצל כנפי השכינה, ומכיון שכשהוא לובש את הטלית בבוקר והוא אומר בצל כנפיך יחסיון, הוא מכניס את עצמו במקלט - במחסה של הקב"ה, ברור שלא יקרה לו שום רע במשך היום, וגם אם נופלות פצצות הוא נמצא במקלט של בצל כנפיך יחסיון) (וגם הבחורים שעדיין אינם לובשים טלית גדול, הרי הם לובשים טלית קטן... והרי העיקר הוא המכוון שבדבר, להכניס עצמו תחת חסות של כנפי השכינה).

וכעין זה כתב בספר 'אור התורה' (פרשת בא עמו' קמא) להרה"ק רבי שלום תאומים זי"ע (בן אחיו של הפרי מגדים, ומתלמידי הדגל מחנה אפרים, הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז ועוד), וז"ל. שמעתי מפי צדיק וקדוש עליון שציוה לאחד ממקורביו, כאשר

ביאור אור יקרות ביאר הרה"ק מפאסצנא זי"ע הי"ד (בספרו אש קודש - אמרים שדרש לפני עם ה' שבוירי לבב בשנות המלחמה), וז"ל. אבל כך צריכה להיות אמונת איש הישראלי, לא בלבד בשעה שרואה מבוא ודרך לישועתו גם ע"פ שכלו ודרך הטבע - 'אמין בה' שיושיעהו ויתחזק, רק גם בשעה שאינו רואה ח"ו שום מבוא ע"פ שכל ודרך הטבע לישועתו - 'אמין בה' שיושיעהו ויתחזק באמונתו ובטחונו. אדרבה, בשעה זו טוב שלא יתקש למצוא איזה שכל ומבוא בדרך הטבע, כי מכיוון שע"פ פשוט לא ימצא, אז ח"ו תוכל אמונתו עי"ז להיפגם, ופגם באמונתו ובטחונו בה' יכול לעצור את ישועתו ח"ו, רק צריך לאמר - הכל אמת שעז העם היושב בה, בנים הדברים שהערים בצורות וכו', מ"מ הנני מאמין בה' שהוא למעלה מהגבול והטבע שיושיענו, 'עלה נעלה וירשנו אותה' - בלא שכל ובלא סברה, אמונה ובטחון בה' באופן כזה תקרב את ישועתו. ובה מבאר את דברי כלב, אמנם, אף אם עפ"י דרך הטבע אין בידנו לכבוש את הארץ, כי עז העם... והערים

ומושיעו בעת צרה. וכל המתחיל לחשב ולהרהר במלחמה ומבחייל עצמו עובר בלא תעשה^ט, שנאמר (דברים כ ג) 'אל ירך לבבכם אל תראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם'. עכ"ל.

ממעיני הישועה - כגודל האמונה ותוקף הבטחון כן גודל ותוקף הישועה

בפרשתן (יג כה-ל) הובא באריכות מעשיהם של בני ישראל, כשהתלוננו ובכו מרוב פחדם על שאין בכוחם לערוך מלחמה כנגד הגיבורים 'ילידי הענק' מו' העמים היושבים בארץ כנען, לעומתם טען כלב בן יפונה ויאמר עלה נעלה, וברש"י, עלה נעלה - אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו. ולכאורה תמיהה מילתא, וכי זוהי התשובה על טענתם, והרי הם טענו 'דברים של טעם' - כי הענקים אשר שם המה גיבורים עצומים, ומדוע לא התווכח כלב לסתור טענותיהם, אלא סתם ולא פירש עלה נעלה... והרי הוא נחשב כמודה שלא ממין הטענה.

יתרמי (ימצא) לו ח"ו איזה צער בשום דבר בעולם - יהיה מממה שיהיה, בממון או בענינים אחרים ר"ל, צוה לו שיאמר בלשון לע"ז בזה הלשון, רבונו של עולם, דו האסט מיך באשאפין, דו געבסט מיר חיות, איך האלט מיך נאר אין דיר אליין, און ווייטער האט צו מיר קיינער ניט (רבוש"ע, אתה בראתני, וכל חיותי אינה אלא ממך, מחזיק אני עצמי רק בך, כי לך לבד עיינינו תלויות, ואין לאיש זולתך איזה שליטה או כח עלי), ואמר **שבוודאי יועיל לו מכל צער ונזק, והוא בדוק, עכ"ל**. ט. כבר אמרו לבאר מה הייתה טענתם של בני ישראל בענין ה'מתאוננים' - 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים, ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עיינינו' (לעיל יא ה-ו), ולכאורה אין כל שחר לטענתם, שהרי המדובר ב'מן' שבו העידה תורה שהרגישו באכילתו את כל ה'טעמים' - כלומר, על מה שחשב עליו האוכל בעת אכילתו היה נרגש טעם זה בפיו, ומדוע לא חשבו אותם מתאוננים להרגיש במן טעם דגה או קישואים ואבטיחים... (ובאמת, המן לא השתנה לטעמים אלו, כמבואר בגמ' יומא עה, וברש"י על אתר בפ' בהעלותך, ולא באנו אלא כ'דרוש'). ומכאן ראינו, שקל יותר להתלונן ולבכות מאשר להפעיל את הראש אפילו במחשבה קטנה כטעם דגה וכו'... ולדידן יאמר, בוודאי יותר נקל עתה לבכות ולהוריד את הראש' - להסתובב בפחד וב'לחץ'... אך לא באלה חפץ ה' כי אם אדרבה ב'נשיאת ראש' מתוך מחשבות של אמונה ובטחון ולהישען על מקוה ישראל מושיעו בעת צרה.

ומצינו ל'אור החיים' הק' בפרשת בהעלותך (יא יח) בענין המתאוננים שבכו מי 'אכילנו בשר, וז"ל, כי בכיתם וגו'. משמע כי יקפיד ה' על הבכי, וצריך לדעת, מה כיעור יש בבכי מצד עצמו. ונראה, כי טעם ההקפדה הוא לצד שהבכי יורה על חסרון המוחלט בשלילת ההשגה (כלומר שהם בוכים מתוך ייאוש, שלא יוכל לתת להם מבוקשם), שאם לא כן היה להם לשאול מה' כבן השואל מאביו את אשר תאווה נפשו, וממה שבכו (ולא בקשו) יורה כי הדבר מוחלט אצלם כי ה' אין לו כח ח"ו לתת שאלתם, והוא מה שדקדק לומר מי 'אכילנו לומר אין מי שיוכל עשות דבר זה, וכן תמצא בו שאמרו רז"ל (ספרי) שאמרו ישראל אין כח וכו', וזו כפירה ביכולת היכול על כל ברוך הוא, עכ"ל. ומכאן נלמד, בגנות וטפשות הבכי מתוך ייאוש ופחד, אדרבה, הקב"ה הוא אבינו והוא חפץ בטובתנו, הוא כל יכול ובידו למלא כל משאלותינו. ולכן, אם יש דבר המעיק על לבך פנה אליו, וכלשון האור החיים 'כבן השואל מאביו את אשר תאווה נפשו', אבל אין כל מקום לבכי ופחד הבא מתוך ייאוש. י. שמעו נא למעשה נפלא אשר סיפר הרב מנחם ווייס שליט"א מעי"ת אלעד יצ"ו, בנו הילד כבן ארבע שנים סבל זמן רב מפצעים בעור הגוף (הנקרא פסוריאזיס, Psoriasis) הגורמים לגירוד חזק ולסבל נפשי גדול ה"י, ודרש ברופאים

באר הפרשה - פרשת שלח

בצורות גדולות מאד... מכל מקום מבלי כל שכל נחזק וכבר נודע מה שכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע את האמונה^א, אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו. זי"ע כי 'אמונה' הוא גם מלשון המשכה וגידול, וכמו

ובמומחים גדולים ואף הם לא הצליחו להעלות מזור לפצעיו וכאביו, רק זאת אמרו לו ליסע לים המלח, כולי האי ואולי יתרפא למחצה לשליש ולרביע.

והנה, כמה ימים לפני חג השבועות (שזה עתה עבר עלינו לטובה) חזר הילד מבית תלמודו, ו'בישר' לאביו כי הוא עומד להתרפא בשלמות... שאלו אביו זאת מניין לך... והשיב בפשיטות כי ה'רבי' ב'חידדער' (תלמוד תורה) דיבר עמהם אודות חג השבועות הקרב ובא, ובתוך הדברים סיפר להם שבמתן תורה נתרפאו כל החולים וכל בעלי המומים למיניהם, גם אמר להם שבעוד כמה ימים יהיה שוב 'מתן תורה', על כן הוא בטוח שיתרפא ממחלתו... החריש האב ולא אמר לו מאומה... והנה ראו זה פלא... באמצע סעודת החג (סעודת היום) הגביה הילד את 'בית ידו' (שרוול חולצתו) והראה לכל כי ידו זכה ונקייה לבנה כשלג בלי שום רושם וסימן כלל... [והנה, בדרך העולם, בתקופה זו מתרבה החולי יותר מחמת החום וסוג האוויר השולט עתה, ולא זו בלבד שלא הוכבדה המחלה אלא שנרפאה כליל]...

אתה הראית לדעת כוחה של אמונה פשוטה בתמימות, הילד האמין בשלימות כי תתרפא המחלה בשבועות וכך היה... באמת אמרו, אין אחד מאתנו שלא היה ילד בעבר... אין לנו אלא לעזוב כל 'חכמה ודעת' יתירה אשר קנינו מאז, ולשוב להאמין כמו ילד קטן...

וכאשר שמעתי מהחסידי הישיש הרב מנחם רובין ז"ל מעי"ת בית שמש יצ"ו שזכה לשמוע בעצמו מפי הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע, שלמה המלך היה חכם העולם (מלכים א' ה יא) ואעפ"כ הוא עצמו אמר (קהלת ב ט) 'אף חכמתי עמדה לי', וראשי תיבות של 'אף' הוא אמונה פשוטה, ר"ל שעזב את כל ה'חכמה' והאמין באמונה פשוטה, וכמו שיש לדרוש עוד ולומר בשפת האידיש - 'אף' ר"ת אן פשעטלאך (בלי 'פלפולים' והתחכמויות), אלא להאמין בתמימות בלי חשבונות והתחשבנויות, וכמו שאומרים קאפ אין וואנט (ראש בקיר), וכלומר שמקבל את הדברים כמות שהם מבלי לנסות ימין ושמאל ומבלי לנסות 'לפרש' הכוונה...

כיוצא בדבר אמר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע על מה שנאמר (בראשית ו ט) 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח', וכתב ה'בעל הטורים' כי סופי התיבות של האלוקים התהלך נח הוא 'חכם', וביאר שבא הכתוב לספר בשבחו של נח, שהגם שהיה 'חכם' שאין כמוהו, אך את האלוקים התהלך נח בתמימות שהיא העיקר בעבודת השי"ת, והיא 'החכמה הגדולה אחר כל החכמות'... והוסיף לרמז זאת גם בהא דכתיב (משלי י ט) 'הולך בתם ילך בטח', שאף כאן נרמז 'חכם' בסופי התיבות, כי 'אחר כל החכמות העיקר הוא הולך בתם ילך בטח', לעזוב כל 'החכמות' ולבטוח בתמימות בהקב"ה.

יא. כיוצא בדבר ייאמר לעניין התפילה, שככל שמאמין בפשיטות שהקב"ה הוא מלך שומע תפילה ומקבל את תפילתו - כך הקב"ה ממלא מבוקשו.

וכאשר סיפר הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל, שכאשר היה ילד רך בשנים כבן שבע שנים רצה מאוד לילך בליל חג השבועות לבית הכנסת והפציר באביו, אך האב סירב לבקשתו והיה עדיין 'ילד קטן' ומה יעשה בבית הכנסת... על כן הורה לו ללבוש בגדי שינה וללכת לישון... ויצא האב לעבר ביהכ"נ. בהגיעו לשם התחיל להפך בדעתו ולהתנחם על מחשבתו הראשונה, אולי הייתי צריך להסכים לבקשתו, וחזר לביתו בכדי לקחתו עמו, והנה בהגיע אל הבית ראה את הילד עומד ליד הדלת כשהוא לבוש בגדי חג ונראה כממתין לו... שאלו האב מניין ידעת שאחזור אל הבית לקחת אותך לבית הכנסת, והשיב הילד, התפללתי אל ה' שיכניס בך רצון לשוב ליטול אותי, והייתי בטוח שהתפילה מתקבלת, על כן נעמדתי ליד הדלת כשאני ממתין לך שתשוב...

עוד נביא מעשה אשר שמענו לפני כמה שנים מאיש יקר בשם ר' דוד שליט"א המתגורר בצרפת (פראנקרייך), נכנסתי בשעות הערב לחנות לממכר מזון והנה אני רואה שבאחת הפינות נערכת מכירת משחקי פליי-מוביל, פניתי לאותה פינה וחפשתי לקנות משהו עבור בני אהרן בן הארבע, מצאתי רכב קטן דוגמת רכב משטרה - אשר ידעתי כי הוא אוהב את זה מאד, וקניתי זאת עבורו - דבר שלא עשיתי מעודי ועד היום. בהגיעי הביתה כבר נם הילד את שנת הליל, על כן נתתי את האוטו הקטן לבני ביתי וספרתי לה שקניתי לבנו אהרן, היא קפצה ממקומה כאדם הרואה דבר פלא והפלא שלא ראהו מעולם, שאלתי אותה מדוע הינך מתפעלת כל כך, מדוע הינך ממש

שנאמר (אסתר ב ו) 'ויהי אומן את הדסה', וכלשון קדשו, כי באמונה יש כח זה, שע"י האמונה יומשך הדבר הזה ממקורו ויבוא, היינו ע"י שהוא מאמין בהש"ת ובוטח בו באמונה שלימה על שום איזה דבר, אז נמשך הדבר ההוא ובא בשלימות, עכ"ל. והיינו כאמור, כי כן דרך הנהגת הקב"ה, כפי מידת האמונה שיש לו לאדם כן הוא נוהג עמו.

הננו ועלינו - זמן תשובה והתעלות והתרוממות נודע מה שאמרו חז"ל (ברכות נט.) 'לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב', וממילא פשיטא כאשר 'קול תרועה במחנה', ו'רעמים' מנסרים בחלל, הרי עיקר תכליתם הוא לפשט עקמומיות שבלב, כי הקב"ה 'מדבר' אלינו בקול ה' שובר ארזים ורוצה שנתקרב אליו עתה ביותר², ולתקן המעשים ב'קבלות טובות' כל חד וחד בדיליה³.

ביו"ב מצינו בדברי הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (פר' בשלח בד"ה והנה ידוע) 'אם אדם בטוח בה' שהש"ת יעשה לו כל צרכיו, גם למעלה ממלאין לו כל משאלותיו. אבל אם אדם הוא תמיד על פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו אזי גם למעלה יחסר פרנסתו. ולכן אשרי איש שלא ישכח ושם בטחונו בה', כי אז ה' צילך - כמו

יוצאת מהכלים... ענתה לי, זה עתה בטרם שנרדם הילד סיפרתי לו מעשה באשה שנחלתה והתפללה אל ה' שישלח לה רפואה שלימה מן השמים, ואכן תפילתה נתקבלה בשמים ונתרפאה לגמרי, שאל הילד וכי גם אני יכול להתפלל אל ה', השבתי לו, בוודאי... וכי ברצונך להתפלל על דבר מה, ענה הילד, הן, והתפלל בלשונו אני רוצה אוטו... והנה עיני רואות ולא זר שאכן, שמע אלוקים הקשיב לקול תפילתו...

ומוסיף ר' דוד, כל השומע ואני בתוכם משתומם כיצד הקב"ה שמע לקול הנער באשר הוא שם, ומילא לו מיד מבוקשו, אבל, 'בעל השמחה' עצמו - הילד, לא התרגש כלל, אלא קיבל זאת בפשיטות, שהרי בעצמו שמע מאמו שהקב"ה שומע תפילת כל פה... ואף עלינו לחדש ימינו כקדם... לשוב לימי ילדותינו... להשריש היטב בעצמנו את האמונה הפשוטה בכוחה של תפילה עד שלא 'נתפעל' כלל...

וכבר פירש הרה"ק מקמארנא זי"ע (בחומש היכל הברכה) מה שנאמר (להלן ל ג) 'לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה', כי 'יחל' הוא מלשון 'מייחל' ומקווה, ואמר הכתוב 'לא יחל דברו' - היינו דיבורי תפילה, שלא יהיה מקווה שתפילתו תפעל פעולתה, אלא יגש אל התפילה בדרך וודאות, כלומר, שבוודאי ככל היוצא מפיו (בתפילתו) יעשה הקב"ה, ואפילו היוצא מפיו בסתמא - ללא דביקות אלא אמירה בעלמא גם זאת יעשה הקב"ה.

יב. וכבר אמרו צדיקי קמאי לפרש בלשון מה שאמרו חז"ל (ברכות ה.) 'אם רואה אדם שייסורין באין עליו יפשפש במעשיו', שנכלל בזה שהקב"ה מפשפש במעשי האדם לראות היאך הוא מתנהג בעת הזאת...

יג. הנה איתא במשנה (נזיר פ"א מ"ז) האומר 'הריני נזיר כמניין ימות השנה (כלומר 355 נזירות) - מונה נזירות כמניין ימות השנה [וסתם נזירות הוא שלושים יום, נמצא החשבון עולה לערך שלושים שנה], אמר רבי יהודה, מעשה היה (שאחד קיבל על עצמו כ"ל) וכיון שהשלים מת. ומובא בירושלמי, 'תני בשם ר' יודה, ראוי היה זה למיתה אלא שתלתה לו נזירותו. והיינו שהגם שכבר הגיע זמנו להפטר מן העולם, מ"מ נתנו לו מן השמים עוד 'שנות חיים', כדי שיעלה בידו לקיים קבלתו ולסיים את מנין הנזירות שקיבל ע"ע.

ונלמד מכאן לכל מקבלי ה'קבלות' כל אחד באשר הוא, כי בעד עצם הקבלה נותנים מן השמים כוח עוז ותעצומות לאדם שיוכל עמוד במה שקיבל על עצמו, ולא כח גרידא, אלא אפילו הגיע זמנו להפטר מן העולם יזכה בעוד שנות חיים כדי שיוכל לקיים את הקבלה.

ולכאורה כל הרואה דברי חז"ל אלו הרי מיד ירוץ לקבל על עצמו קבלה טובה לאורך ימים ושנים, שהרי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ומיהו שאינו רוצה לחיות... אלא שכך היא אומנותו של הצר הצורר זה היצר... שאינו אומר לאיש יהודי בזמני התעוררות - אל תקבל ואל תקיים, אלא הוא בא ואומר לו, הנה בוודאי 'לך נאה ולך יאה' לקבל קבלות טובות, אבל הרי ידעת זה מכבר כי אין לך יפה מן 'ישוב הדעת', שב נא כמה ימים, התבונן ותחקור, מה וכיצד כדאי ראוי לך, לפי מזגך וכוחך וכו', וכיו"ב. ודעו נא, כי אין לו בזה אלא מטרה אחת ותכלית אחת - שיעבור זמן ההתעוררות, ותתקרב האש ותכבה לגמרי, וממילא לא יעשה האיש עם עצמו כלום...

באר הפרשה - פרשת שלח

ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, והכוונה היא, כי החטאת באה לכפר על החטא, ואילו עולה הרי היא כדורון ומתנה כביכול לרצות על האדם, ולא שייך שיביא 'דורון' בעוד החטא קיים, על כן בדין הוא להביא את החטאת תחילה. אמנם לאורך גיסא, רצה הקב"ה 'להורות כי הוא ית' חפץ בתשובתן של ישראל', על כן דווקא בעוון החמור ביותר - חטא עבודה זרה, ציווה הקב"ה להביא את העולה תחילה, למען ידעו כי השי"ת רואה בחרטה ובשברון הלב, 'ואף על פי שלא הביאו עדיין חטאתם תהיה העולה לריח ניחוח לפניו'.

בפרשתן (טו כד), 'והיה אם מעיני העדה נעשתה לשוגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטת', וכתב רש"י לחטת, חסר א', שאינו כשאר חטאות, שכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה החטאת קודמת לעולה, שנאמר (ויקרא ה י) ואת השני יעשה עולה, וזו [בחטא ע"ז] עולה קודמת לחטאת'. וביאר הגה"ק החיד"א זי"ע (נחל קדומים) בשם רבינו שלמה אסתרוק זי"ע (בן דורו של הריטב"א והר"ן), דהנה איתא בגמ' (זכחים ז:) 'אמר רבי שמעון חטאת למה באה לפני עולה, לפרקליט שנכנס

בענין זה המשיל בעל המתוק האור' משל נפלא, בעיר אחת היה 'שודד' רשע שהיה אורב בדרכים ושודד את עוברי אורח, אנשים תמימים חפים מפשע, את כל ממונם גזל וחמס ואת נפשם היה רוצח בדם קר. אנשי השלטון ששמעו את הנעשה החליטו לעשות 'סוף וקץ', עקבו אחריו עד שתפסוהו וחבשוהו בבית האסורים... כמובן ששמע הדבר הגיע לאזני המלך, והוא ביקש להיות נוכח בעצמו בעת עריכת המשפט, ואכן, בהגיע העת התייצב המלך בבית המשפט, והשופטים החלו לדון, אחרי 'דין ודברים' קצר פסקו לו למחרת היום 'תליה' בכיכר העיר - על בימה גבוהה לעיני כל הקהל, למען ישמעו ויראו. ויהי ממחרת נאספו כל הקהל, והכניסו את השודד כפות וכבול, התלין הכריז, דעו כי איש זה נתלה כאן לאור מעשיו הנפשעים, אבל לפי חוקי המדינה הוא יכול לבקש ג' בקשות אחרונות - א. מה הוא רוצה לאכול, ב. מה ברצונו לשנות, ג. היכן רוצה שיטמינו ויקברו אותו...

השודד שהיה ממולח ובעל כשרון, ומאחר שהיה אז ימי החורף, נענה שהוא רוצה לאכול 'אבטיח' - אמר לו התלין הרי עתה ימות החורף ואין אבטיחים, אמר לו השודד אבל אני צריך אבטיח... אבל אין עתה... נענה השודד, יש לי זמן וסבלנות עד אין קץ, נמתין לזמן שיהיה אבטיחים, המלך והשופטים לא ידעו מה לעשות, הביאו 'ספרי החוקים', המלך ועדתו עיינו הכא והכא, ולא מצאו דרך מוצא - חק הוא חק, עפ"י חק חייבים למלא בקשותיו של המוצא להריגה, ואמר המלך חייבים להמתין עד ימות הקיץ, ניתן לו אורך זמן עד שיהיו אבטיחים ואז ימשיכו את המהלך (התהליך)... הכניסוהו שוב לבית האסורים, והוא שמח ושתק - הצליח לו המהלך. בהגיע ימי הקיץ, וכבר גדלו האבטיחים, וכבר בנו שוב את הבימה ועמוד התליה, וכל העם נאספו, והובא השודד כבול, הביאו לפניו קערת אבטיחים יפים ומאירים, אכלם ברעבתנות כדרכם של גויי הארצות, והתלין מכריז, הבה נתקדם, מה תרצה לשנות, ענה האיש, ברצוני לשנות 'מי שלג' - גערו בו אנשי המשפט, אבל שלג יש רק בחורף, ונעשה שם זעקה גדולה, והוא בקור רוח אמר להם, יש לי זמן וסבלנות עד אין קץ, עתה כבר לא הוצרכו להביא ספרי ה'חק', כי ידעו כי הגם שהלה מנצל את החק לטובתו וכנגד ההגיון, אבל אין ברירה, שבו והכניסוהו לבית האסורים לעוד מחצית השנה, וכבר ב"ה הגיע חודש כסלו, וירד שלג כבד, בנו שוב בימה וכו', הכינו לו מי שלג, וקיוו שעתה כבר יוכלו להעניש את הרשע הלזה על מעלליו ומעשיו הרעים, וסוף וקץ, הכל נאספו וכו' בראשות המלך, ונתנו לו מי שלג, עתה שאלוהו, היכן תרצה להיטמן, השודד חייך מתחת לשפמו, ואמר בקשה פשוטה יש לי - אני רוצה להיקבר ליד קברו של המלך הנערץ כשהוא מראה באצבע על מלכם הרם... החלו לזעוק עליו, הרי מלכנו חי וקיים... אמר האיש - יש לי זמן וסבלנות עד אין קץ, כשיגיע העת של המלך להקבר בין רגבי האדמה אלך יחד עמו.

והנמשל, ראה נא מה עולה בגורלו של הדוחה - כי לבסוף הוא דוחה את הכל מעליו. כך המדמה שע"י שיחשוב ויתבונן יגיע לתכלית טוב, ויחשב שעדיף להמתין על זמן של ישוב הדעת, על זמני הרחבה וכיו"ב אז יוכל ללמוד או להתפלל מאין מפריע, ידע שלעולם לא יגיע לאיזה תכלית, כיון דאידיחי אידיחי, והוא יפסיד את הכל - כי שערי תירוצים לא ננעלו - לעולם ימציא לו היצר תירוצים והצעות חדשות, אין לנו אלא 'לקפוץ למים' - כמובן להתבונן במה שהוא יכול לעמוד בזה, אבל מיד להפנות לזה, ולא לדחות, ומיד להתחיל לעשות כנדרש מאתנו ובזה נגיע לתכלית הטוב.

ויש בזה לימוד גדול וחיוזק עצום למי שחטא ח"ו, ונדמה לו במחשבתו שאינו יכול לשוב ולהתקרב לאבינו שבשמים, כי היאך יכפר את חטאו אשר חטא ויתקן את אשר עיוות, אכן האמת היא, כי אבינו שבשמים חפץ בתשובתו של ישראל^{יד} ותיכף בשובו ודברי תורה צריכים חיוזק ביותר כנגד אותה 'מכת מדינה' היא הייאוש - שהאדם מתייאש מעצמו, מדרכו הרעה כבר מקבלו, וכל מעשיו הטובים עולים לפניו ית' לריח ניחוח^{טו}.

יד. מעשה שהיה לפני כמה שנים ושמעתי מאיש מבין ונבון, בקי נפלא בתורת הנפשות ה"ה הגה"ח רבי פנחס בונקער שליט"א, בבחור שלדאבון לב ירד מצבו הרוחני מטה מטה, עם הזמן התחבר לחבורת ריקים ופוחזים, ומפעם לפעם היה בא אל בית אביו עם חבר מרעיו והללו היו משתכרים שם וכדי בזיון וקצף, ויהי באחת הפעמים, גברה השכרות על בני החבורה, והללו שברו ונתצו את כלי הבית וההיזק הגיע לכדי עשרות אלפי דולר. הבן שעדיין פעם בלבו רגש לבית אביו נתמלא בושא וכלימה, וברח מהבית כל עוד נפשו באפו, ומאז עבר לדור בבית אחד החברים. מאידך, האב, שלא רצה לנתק את הקשר עם בנו החל תר ומחפש אחריו, אבל, מאומה לא הועיל לו, הבן ניתק עמו כל קשר ומגע, גם בטלפון לא אבה לענות לאביו.

אינה ה' לפניו, והאב שמע על ר"פ שהוא 'יחיד מומחה' בקירוב הנופלים בעם (נושרים) וכבר נוצר קשר בין בנו לר"פ, משנפגש עמו האב, סיפר ר"פ, שאותו הבן, מתחיל להראות סימני תשובה, וכבר התחיל קצת להתחזק ולהתיישר, כשמעו 'בשורות טובות' אלו ניסה שוב האב ליצור איזה קשר עם הבן ע"י הטלפון, אבל הבן לא ענה לו, בצר לו ניסה האב שוב, והלך לנקוש על דלתי הבית שבנו שוכן שם, והנה רואה שמתוך הבית מציצים עליו ב'קוקער', אך הדלת אינה נפתחת, בלב שבור ורצון חזר האב ובכה מאין הפוגות לפני ר"פ, מה עוד יש לאל ידי עשות כדי שבני יאבה לדבר עמי, וכי מה בקשתי ממנו - רק דבר אחד, שיאות לדבר עמי. כאבו ובכיו של האב נגעו לעמקי לבבו של ר"פ והחליט לדבר על כך עם הבן, וכך עשה, מיהר לשאלו, הרי אני רואה שהחילות להיטיב את דרכיך, מדוע הנך כה מתנכר לאביך מוליך, ענהו הבחור, הרי אני חייב לו עשרות אלפי דולר, ואין לי מאיפה לשלם, מה יש לי לענות לו ולדבר אתו כשהנני יודע מראש שאין לי כלל מה שהוא צריך ומבקש ממני. אמר לו ר"פ, טיפש - כלום צריך האב את הדולרים שלך, הרי הוא רוצה לראות פניך ולשמוע קולך, ודבר זה חשוב לו פי מאה מהדולרים שלך. והנמשל ברור, עד כמה אבינו שבשמים משתוקק 'לראותנו'... וכלשון הכתוב (ירמיה לא יט) 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים וכו' על כן המו מעי לו'. זאת ועוד, כי פעמים הרבה, מחשב האדם בעצמו, הרי חטאתי רבות, והקב"ה תובע ממני כמה וכמה 'תשלומים', כיצד אשא פניו, כיצד הנני רוצה שתפילתי תתקבל, שתורתך תהא נחשבת לפניו, הרי אין בכלל תועלת בכל התורה והמצוות שאקיים, אבל האמת, כי טעות גדולה בידיו, וכי הקב"ה מבקש מאתנו תשלומים, הרי פי מאה מזה הוא מבקש פשוט שנפנה אליו ראש ושנראה לו פנינו בתפילה ובתורה.

טו. עוד חיוזק עצום מצינו בתורתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרש משה) המבאר מה שאמר הכתוב (יד כד) 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישנה', מפני מה זכה כלב לאותו שכר גדול, אלא, שבאותה שעה שהיסה כלב את העם באומרו 'עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה' (יג ל) - אכן קיבלו כולם את דבריו וחזרו בהם ממחשבתם הרעה, אלא ששבו המרגלים להסית את העם, וכדכתיב (פסוק לא) 'והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו', ונמצא שהצליח כלב להחזיר את העם בתשובה לרגע אחד, ועל כך בדין הוא שיקבל שכרו משלם, כי אין ערוך לרגע אחד של הרהור תשובה. וכמו שמסיים שם בזה"ל, ושמעינן מזה דכמו שבחיי הגוף נפסקה הלכה שאף חיי שעה קטנה מחויבים לראות שיחיה, ואף הותר לחלל שבת בשביל זמן משהו, כך הוא גם בחיי הנפש, אף שהועיל לזמן קצר נמי הוא דבר גדול.

מעשה היה אצל הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע שאמר לאחד מחסידיו שילך לשמוע דרשת התעוררות, אך החסיד נענה ואמר, רבי, מדוע אלך אם ממילא אחר רגע כמימריה לא יישאר בי מאומה מכל ההתעוררות שתאחזני בשעת הדרשה, אמר לו הרה"ק, הגידה נא לי המוצא את עצמו טובע ח"ו בלב ים, ולפתע בא אי מי ואמר לו, בידי להצילך אך ורק לשעה מועטת... ולאחר מכן שוב תיפול ח"ו... וכי לא יחפוץ הטובע להינצל לכל הפחות לשעה קלה זו. כמו כן מה לך לחשוב חשבונות האם תישאר ההתעוררות בקרבך לאחר דברי הכיבושין, די לך בזה המעט שיתעורר ליבך בשעת מעשה לשוב אל כור מחצבתך.

באר הפרשה - פרשת שלח

שבטו של יוסף - על שני חלקים שבו, מנשה ואפרים. פעמים יקדים את אפרים וגם מייחסו ע"ש יוסף, כגון בריש פרשת במדבר שכתב תחילה 'לבני יוסף לבני אפרים' ורק לאחר מכן 'לבני מנשה' מבלי לייחסו על יוסף, ופעמים להיפך. וכאן (פרשת שלח) שינתה התורה והקדימה את שבט אפרים אלא שלא ייחסו אחר יוסף, ולאחמ"כ כתב את שבט מנשה וייחסו אחר יוסף, ומעם הדבר, כי בכך חלק כבוד לשניהם, כבודו של אפרים בזה שהקדימו למנשה, וכבודו של מנשה בכך שייחסו אחר יוסף.

ואחר שנפל ונכשל בחטא חותם עצמו ב'חותמו של...'. בהחלטה כי כבר איננו שווה מאומה... וממילא כבר מותר לו הכל, כי ממילא כבר רחוק הוא מן הקדושה^{טז}. וכה ביאר הרה"ק מוידיתשוב זי"ע בספר 'סור מרע ועשה טוב' (בהקדמה לדרך עץ החיים) בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע בהאמור בפרשתן (טו לפ) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', שבא הכתוב לומר אף אם נכשלת בעוונות החמורים ביותר אל תתיר את הקשר, עמוד עמוד על משמרתך, וייחשב לך כמי שלא נכשלת מעולם (ואף הפוגם עדיין נחשב 'נוטר' כשיחזור בתשובה).

ואם כה חס המקום על כבודם של אפרים ומנשה
שלא תחלש דעתם כלל, הרי על אחת כמה וכמה שעלינו לחלוק כבוד לבריות^{יז} ב'זמן הזה', כשאנו חלושי דעת, וצרכי עמך מרובים ודעתם קצרה^{יח}.

כבוד חברך - זהירות בכבוד הבריות
בפרשתן (יג ה-יא), 'למטה אפרים וכו', למטה יוסף למטה מנשה', כתב הרמב"ן (במדבר א לב) כי מצינו בתורה כמה וכמה אופנים למנות ולייחס את

טז. ונתבאר בספה"ק שזו היתה נפילתם של המרגלים שאמרו 'ונהי בעינינו כחגבים', - שפלות רוח שלא במקומה, אלא אדרבה צריך להתאזר בגבורה ולהאמין בעצמו שגם אם כבר נפל עדיין יש בידו לחזור ולהתעלות בס"ד. וכדאיתא ב'שפת אמת' (אבות) לבאר בהא דאיתא במשנה (אבות ב ה) 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך', שממשמעות הלשון משמע שביום מותך כבר תוכל להאמין בעצמך, ותמוה לומר כן, אלא 'ביום מותך' היינו יום הנפילה... 'כשרואה שעומד בצדקו גם בעת השפלה אז יוכל להאמין בעצמו', ולכאורה עדיין לא הונח לנו כל צרכנו, היאך יוכל להאמין בעצמו גם על פעמים אחרות... אלא צריך לומר בכוונת דברי קדשו, שנאמר כאן ציווי לאדם אל תאמין בעצמך אלא ביום מותך, כי בזמן ה'מיתה' והנפילה מחויב האדם להאמין בעצמו שבידו להתחדש ולהתחזק...

מן הבאר

מענין לענין, בפרשתן (יג כ), 'ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ'. כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה היש בה) כוונת הכתוב באמרו עץ ל'צדיק המגין על דורו כעץ' - והוא בעל גמילות חסדים, שהעולם נהנים מפירותיו כאותו 'עץ פרי עושה פרי' ומהנה בפירותיו את בני העולם, ונקרא עץ כי הוא מגין על דורו כעץ. ואמר היש בה עץ התבוננו לראות, אם תמצאו שם בעל חסד, אל תקחו מפרי הארץ, כי אין בזה שום הוכחה שהארץ מבורכת, כי אולי בזכות הצדיק נתברכו הפירות ולא מצד עצמותה. אך אם אין - אז והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, כי אז יש ראייה מטיבן של פירות על ברכותיה של ארץ ישראל. וללמדנו על מעלת גומלי חסדים אשר כל העולם ניזון בזכותם ומחמתם.

יז. ידוע ומפורסם מה שהתרחש בישיבת מיר בעיר הקודש ירושלים תובב"א, בשנת תשכ"ז היה עת מלחמה בארץ הקודש, בכל עת המלחמה למדו התלמידים בחדר האוכל ששימש להם כעין מקלט מההפצצות, אבל פחד נורא שרר שם שמא יפגע 'פאגאז' (פגז) בבניין הישיבה, וימוטט את הבניין כולו על יושביו, כעבור ימי המלחמה והבחורים כולם נשארו בשלימות גופם ונפשם, עלו על גג הישיבה, ומה מאוד נחרדו לראות שלשה פאגאזים גדולים אשר בכוחן למוטט את כל בניין הישיבה - מונחים בשלימות מבלי להתפוצץ, וידעו כי נס עשה עמהם האלוקים. פנה ראש הישיבה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל אל הבחורים ואמר, בחורים יקרים, אל תדמו בנפשכם שנס זה היה בזכותכם, אלא יודע אני אל נכון בזכות מי ניצלנו, שכן בשעותי בחדר האוכל, ישבה לא הרחק ממני עגונה אחת אשר בעלה עזבה לפני כמה שנים, ועד עתה עקבותיו לא נודעו, היא נשארה לבדה עם עולליה, ומני אז חרפת רעב מנת חלקה, ואך בקושי גדול היא מצליחה להאכיל את פיות עולליה מהפרוטות המועטות שהיא משתכרת

באר הפרשה - פרשת שלח

ולא תתורו - חיוב שמירת העיניים

ובן כתב בדרך פקודיך (ל"ת לה חלק הדיבור אות ו) 'שהרבה מהמון העם חושבים כי זה רק ממילי חסידי ואינם נוהרים מהסתכלות בנשים, תדע ידידי שזה איסור גמור מדאורייתא וכו'. וכבר כתב רבינו הרמב"ם (הל' תשובה פ"ד ה"ד) לעניין דברים המעכבים את התשובה, שאחד מהם הוא זה שנכשל בראיות אסורות, ובלשון קדשו, והוא אינו יודע שראיית העינים עוון גדול² שהיא גורמת לגופן של עריות, שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. עכ"ל.

בפרשתן (טו לט), 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' וגו', והזהיר בזה הכתוב על חובת שמירת העיניים, והוא חיוב מדאורייתא³, וכמו שכתב רבינו יונה ב'שערי תשובה' (שער ג אות סד) וז"ל, וגם רבים נוקשים ונלכדים בחללם החושים הנכבדים חוש הראות וכו', ונאמר על חוש הראות 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', הוזהרנו בזה שאל יסתכל אדם וכו'.

מנקיון חצרות הבתים, ועתה בעת המלחמה הגיעה עם בניה לשהות בחדר האוכל, כי ביתה היה חסר כל הגנה, בעת שגברו ההפצצות פנתה ריבה זו אל אלוקיה בדמעות ואמרה אליו - ריבונו של עולם, לפניך נגלו תעלומות לב, ידוע תדע שאם אבוא בדין ומשפט עם בעלי היא הצדק עמי, אבקשך, הבה נעשה 'הסכם', אנכי מוחלת בלב שלם לבעלי על כל העצב אשר גרם לי, ואתה תוותר ותסלח לכל הקהל הקדוש השוהים כאן, שינצלו מהמלחמה וסכנותיה. סיים רבי חיים בזעקו מנהמת ליבו, רק בזכות עגונה זאת ניצלנו מהמלחמה...

הוסיף הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א (גליון 'קול ברמה') כשהוא אומר ש'מצווה לפרסם'... 'עגונה' זו נפטרה לפני כשנה (אחרי פסח תשפ"ד) כשהיא בת מאה ועשר שנים, וזכתה להותיר אחריה דורות ישרים מבורכים יראים ושלמים אין פרץ ואין יוצאת (כשבנה בן השבעים הינו 'אברך' הלומד בכולל חזון איש), לידע ולהודיע ולהתוודע מתן שכרם של המוותרים והמוחלים על מה שעוללו להם...

יח. והמפורסמות אינם צריכות ראייה עד כמה מתמלא 'בשר ודם' בכח ומח, בשמחת חיים כשמאן דהו משמיע באזניו דברי חיזוק אפילו בשיעור 'כל שהוא', וק"ו כשהוא במידה טובה מרובה.

ומשנות קדם יסופר, כעשרים שנה אחר שהוציא הגה"ק בעל ה'לשם' זי"ע את חיבורו העמוק בחכמת הקבלה, הגיעה השמועה לאזניו שבשעתו כאשר הגיע הספר לעיר בגדד, יצא הגה"ק בעל ה'בן איש חי' בריקוד ומחול לכבוד הספר, ולא נחה דעתו עד שהעמיד חופה כדרך שעושים בהכנסת ספר תורה.

כשמוע 'הלשם' את כל זאת פרץ בבכי, ולפליאת המספר הראה לו ה'לשם' כי בחדרו יש עוד כתבים רבים בחכמת הקבלה אשר לא ראו אור, ואמר, אם הייתי יודע שכה משבחים את ספרי בעולם הייתי מוציא לאור עוד ספרים רבים... נמצינו למדים עד כמה משפיע חיזוק אפילו על רמים וענקים כאותו צדיק, ק"ו לאנשים פשוטים, וק"ו בדורנו אנו. יט. וכך כתב המשנה ברורה (סי' עה סק"ז) וז"ל, אבל לענין איסור הסתכלות לכו"ע המסתכל באשה אפילו באצבע קטנה כיון שמסתכל בה להנות עובר בלאו דלא תתורו אחרי עיניכם'.

וכן פסק הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל להלכה (אגרות משה או"ח סי' מ) בזה"ל, ויש חיוב על כל אדם להביט כפי האפשר למטה כשהולך בשוק, אך לא באופן שיהיה פרוש קיזאי שיהיה מקיז דם לכותלים עי' בסוטה דף כ"ב וברש"י שם ד"ה מקיז, עכ"ל.

כ. נוראות מצינו בתורתנו של הגר"א זי"ע (אמרי נועם ברכות סא.) על הא דאיתא בגמ' (שם) 'אחורי ארי ולא אחורי אשה', וז"ל, אחורי ארי, אף על פי שעובר על לא תרצח, דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם, מכל מקום הוא יותר טוב משיעבור על לא תנאף והוא אחורי אשה, ודי בזה למתבונן...

מסופר על הגאון ר' זלמל'ה מוואלוז'ין זי"ע תלמידו של הגר"א מוילנא זי"ע שכשהוכרח לילך ברחובות העיר ווילנא היה מהלך בצידי הרחוב תחת המקום אשר היו צינורות מקלחים שופכים, משנשאל על מנהגו זה שהרי קרוב לודאי שאסור להרהר שם בדברי תורה, והשיב להם, כי אם יהלך באמצע הדרך יעבור על מה שאמרו חז"ל 'אחורי ארי ולא אחורי אשה', על כן אני בוחר הרע במיעוטו לילך דרך זו (הובא בתולדות אדם). וללמדנו כי מוטב להרהר בשופכין מאשר להרהר...

וכבר פירש הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (שבועות) בשם אביו הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע הלשון שנאמר ב'אקדמות' למחזי באנפא עין כות גירי קשתא, 'שישמור את עצמו מהסתכלויות אסורות כמו שרוצים לירות בו והכדור נגד פניו'.

באר הפרשה - פרשת שלח

נודע מה שכתב ה'ראב"ד' (בעלי הנפש שער הקדושה) הראשון לכל הגדרים הוא שמירת עינים^{כא}, דמתוך שענינו שמורים לבו שמור, ומתוך שענינו ולבו שמורים כולו שמור. אבל אם אינו שומר את עינו רח"ל הרי ודאי שיפול ויכשל^{כב}, וכמו שאמרו חז"ל (במדב"ר י סב) 'עין רואה והלב חומר וכלי המעשה גומרים'. וכבר מצינו כזאת בדברי חז"ל (ויק"ר כד ו) על מה שאמרה האשה השונמית על אלישע 'הנה נא ידעתי כי איש

אלוקים קדוש הוא' (מלכים ב' ד כז), ומניין ידעה שהוא קדוש, 'רבי אִיבון אמר מלמד שלא הביט בה מימיו', ומכאן אמרו 'כל מי שגודר עצמו מן הערווה נקרא קדוש', הרי לך, שהכל תלוי בשמירת העינים, שאם שומר על עינו נקרא קדוש, ואם לאו...^{כג}.

נראות מפורש בזה"ק (תיקון ע' דף לא), וכל דינין תליין בדיבורא, וכן בעיינין, כמו דאוקמוה

כא. וכך רמז לה הרה"ק מקאברין זי"ע בפסוק (צפניה ג כ) 'בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה'', בשובי את שבותיכם - בגשת היהודי אל עבודת התשובה, בראשונה יקח את עצמו לעיניכם - לשמירת העינים, ומשם יעלה לכל שאר המדרגות.

עפי"ז נתן הרה"ק הישועות משה' מוויז'ניץ זי"ע טעם לשבח במנהג ישראל תורה (ומקורו בברכות יג): לכסות את העינים בשעת קריאת שמע, כי תחילה וראש ויסוד לכל 'קבלת עול מלכות שמים' הוא בשמירת העינים, על כן כשעומד לקרוא ק"ש ולקבל עול מלכות שמים יקדים תחילה לעצום את העינים...

כב. כתב בספר 'חושב מחשבות' (מבעל משנת חסידים) לפרש בלשון הכתוב (דברים כח לד) 'והיית משוגע ממראה עיניך', כי 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות' (סוטה ג), וזהו והיית 'משוגע' שתבוא לידי חטא - ממראה עיניך - ע"י שאינו שומר את עינו, ורואה מה שאינו צריך לראות.

כך ביארו צדיקים (ע"י בית אהרן ליקוטים בד"ה יציץ) עה"פ (ישעיהו כז ו) 'יציץ ופרח ישראל, כי באם האדם יציץ בשיקור העין במקום שאינו הגון, הרי ופרח ישראל כל הישראל ומידת הקדושה שלו פרוה לה ואיננה רח"ל. כי ע"י הסתכלות אסורה אחת מאבד כל חלקה טובה שבו.

בינו והתבוננו במה שכתב בספר 'מחזה עיניים', על מה עשה ה' ככה שבהגיע כאב ומכאוב לאדם יזלגו מעיניו דמעות, מדוע לא יבואו הדמעות מאיברים אחרים, וביותר יקשה מדוע לא יבואו מהאבר הכואב עצמו, אלא מבאר בזה"ל, כי עיני האדם המה ראשית לכל חטאת, ובעבור חטאותיו בא האדם במצוקותיו, ולכן בעת כי יצר לאדם ורע ומר לו העינים מורידים דמעות, כי הם המה הביאו על האדם את כל הצרות ואת כל המצוקות, עכ"ל.

ובזה מדייק לשון הכתוב (תהילים קיט קלו) 'פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך', על לא שמרתי תורתך לא נאמר אלא על לא שמרו, ר"ל שהם, העיניים, לא שמרו תורתך על כן פלגי מים ירדו עיני ולא אברים אחרים... ומביא שם משל נוקב בעניין שמירת העינים, כי הנה דבר מלכות בכל מדינה ומדינה להעמיד שומרים ושוטרים לבל יכניסו סחורה מוברחת שלא שילמו עליה מכס, ואם שומרי הגבול עושים מלאכתם נאמנה לבל ייכנס למדינה שום דבר שאסור להביא - אזי מלאכתם קלה ואף יצליחו הרבה בעבודתם, אכן אם התרשלו השוטרים הניצבים בגבול, וכבר נכנסה הסחורה האסורה לתוך הארץ, מעתה מלאכת השוטרים קשה פי כמה וכמה, לסובב מעיר לעיר ומכפר לכפר לחפש אחר הסחורות, ולא עוד אלא שגם לא יצליחו כ"כ, שהרי יש לאותם סוחרים מקומות רבים להטמין סחורתם, ולא ידעו השוטרים כל אותם מחבואים...

כיו"ב ב'נמשל', היצר רוצה ומנסה להכניס את 'סחורתו' האסורה דרך ה'שער' - ה"ה העיניים, ומשם מכניסים לתוך 'המדינה' היינו גופו של אדם, ומעתה, אם האדם שומר היטב ב'גבול' - לבל יביט היכן שאסור להסתכל אזי בנקל יוכל למנוע מהיצר הרע את זממו, אכן מי שאינו שומר כראוי וכנכון ב'גבול', ול"ע הציץ ונפגע... הרי מעתה יקשה עליו הרבה לחפש בכל האברים היכן החביא היצר הרע את ה'סחורה'... ומסיים, לכן כל בעל נפש יעצום עינו מראות ברע ולא יתן ליצר לבוא בגבולו.

כג. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע דקדק בלשונות הכתובים (לט-מ) 'וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלוקיכם', שלכאורה צריך ביאור מדוע אחר אומרו וזכרתם וגו' לא אמר והייתם קדושים לאלוקיכם כדרך שאמר אחרי למען תזכרו וגו', אלא מכאן הוכיח דבר נורא, כי קיום כל המצוות כולם אינם מקדשים את האדם אם אינו

באר הפרשה - פרשת שלח

מארי מתניתין (ב"ב קלא.) אין לו לדיין אלא מה שענינו ראות, עכ"ל. כלומר, שדינו של אדם תלוי בשמירתו על עניויו ופיו.

(ישעיה לג טו) עוצם עיניו מראות ברע, ונאמר אחריו (פסוק יז) מלך ביופיו תחזינה עיניך.

והימים ימי - לקראת חודש תמוז

לעומת זאת, מה נפלא ועצום השכר הטוב אשר הקב"ה משלם ליראיו - השומרים עיניהם בקדושה ובטהרה, וכמו שכתב רבינו יונה (אגרת התשובה יט ב) 'ואשר לא נשא עינו זוכה ותחזינה עיניו בנועם ה' מדה כנגד מדה, שכך אמרו רז"ל (ויק"ר כג יג) כל הבוש עינו מן העריות זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר

בפרשתן (יג ב), 'והימים ימי בכורי ענבים', וכתב הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע (ספר קרנים מאמר לקושי שושנים אות ט) איתא ב'פליאה', מפני מה לא הצליחו המרגלים - מפני שהימים ימי בכורי ענבים, ולכן כתיב ותצפניהו שלשה ירחים, ולכן כתיב ענבם חסר י' עכ"ל. ומבאר הרה"ק מאוסטרופולי שכל סיבת חטא המרגלים

נזהר בגדרי הקדושה, ורק אחר שאמר הכתוב (בפסוק מ) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' אז ניתן לומר כי יזכה להיות קדוש לאלוקיו (שביבי לב להגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל ששמע מפ"ק של החפץ חיים).

כד. כה אמר הרה"ק הבית אברהם זי"ע (חנוכה נר ד ד"ה ולא) שאיסור הסתכלות נאמר בתורה בלשון ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים, והוא גם מלשון 'מזונות', כי המזין עצמו בהסתכלות אסורה רח"ל 'מזיק לו לפרנסה', ורמז זאת במה שאמרו (סוטה מח.) שמשבטלה טהרה ניטל טעם הפירות, כי הא בהא תליא [ולכן נקרא בחז"ל (ברכות כ. זבחים קיח:), 'זן' עינו מדבר עבירה, שלא נאמר כן על המדבר לה"ר 'זן' פיו וכיו"ב].

ולאו דווקא ב'מזוני' אלא גם ב'חיי', פעם נכנס בחור להרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע וקבל בפניו ש'מקובל' פלוני אמר לו שיש עליו הרבה 'עין הרע', אמר לו הרבי, שמע בני לאשר אפשר לך, איתא בגמרא (ב"מ קז:) 'תשעים ותשעה מתים בעין הרע ואחד בדרך כל הארץ' - פירוש, תשעים ותשעה (מתוך מאה) מתו על דבר אשר לא שמרו על העיניים כראוי...

כה. כלל הדברים הוא כמו שאמרו במליצה, לא כמידת עולם הזה כך מידת עולם הבא, שכן בעולם הזה הדלקת אור המנורה הקבועה בתקרה או בכותל היא על ידי שמגביה ומרים את הכפתור המיוחד להדלקת האור (מתג), ואילו המוריד ומשפילו הרי הוא מחשיך ומכבה את האור, אכן העולם העליון הוא בבחי' 'עולם הפוך', שהמוריד את עינו - מאיר את כל העולמות באור יקרות, ואילו המגביה את עינו ח"ו מביא חשיכה גדולה..

מן הבאר

צא ולמד מתן שכרם של אותם השומרים עיניהם בקדושה וטהרה מהא דכתיב (ישעיה לג טו-טז) 'ועוצם עיניו מראות ברע, הוא מרומים ישכון וכו' לחמו נָתַן מימיו נאמנים', ופירש רש"י 'לחמו נתן - לא יהא מבקש לחם כי מן השמים יספיקו לו מזון, מימיו נאמנים - מקור מימיו לא יכזב, כלומר זרעו יגדל וכל צרכיו יסופקו.

כה אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (בהעלותך ד"ה והמן) לפרש בלשון הכתוב (יא ז) 'והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדולח', כי 'המן' רומז לשפע הפרנסה, ואימתי זוכה ל'מן' כשעיניו עין הבדולח בשמירתו על טוהר העיניים, וזה כלל גדול, הפרנסה היא לפי שמירת טהרת העיניים, וככל מה שממלא תאוותו ועיניו בראיות אסורות ומילוי תאוותיו כן מנכים לו מפרנסתו והנאותיו ורווחיו של היתר, ומידה טובה מרובה, בשמירת עיניים תרבה פרנסתו.

ואילו הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (כללי דאורייתא) רימז לה בלישנא דקרא (שמואל א' טז ז) האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, כי הנה 'לבב' ר"ת לחם בגד בית, והם הם כל צרכיו של אדם, ור"ל אם האדם יראה לשמור על העיניים אזי ה' יראה וידאג לו לכל צרכיו, ו'אין מחסור ליראיו'...

וכן מתאמרא בשם צדיקי קמאי זי"ע לדרוש בלשון הכתוב (תהילים קמה טו) 'עיני כל אליך יִשְׁפְּרוּ ואתה נותן להם את אכלם בעיתו, אל תקרי יִשְׁפְּרוּ אלא יִשְׁפְּרוּ, ר"ל, שאם 'משבר' את עינו אזי יתקיים בו 'ואתה נותן להם את אכלם בעיתו', שזוכה לפרנסה...

באר הפרשה - פרשת שלח

התגברות היצר ביותר, וצריך האדם לעמוד על המשמר ביותר עוז ותעצומות לבל יפול ח"ו בידיו.¹

וביותר צריך להתחזק בעניין 'שמירת העיניים', וכדאיתא ב'ספר יצירה' שחודשי תמוז ואב הם כנגד ב' העיניים, וידוע מה שכתבו בספה"ק לרמז במאמר הכתוב (איכה א טו) 'עיני עיני יורדה מים', שחורבנות בתי המקדש היו בחודשים אלו המכוונים כנגד העיניים - מחמת שלא שמרו על העיניים כדבעי.

וכבר הביא הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע בשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע לפרש הפסוק (איוב לא א) 'ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה', שהנה חודשי תמוז ואב הינם כנגד העיניים (ספר יצירה), ואילו חודש אלול מולו בתולה, והשומר עיניו מראות ברע בחודשי תמוז ואב שהם כנגד העיניים, שוב אינו צריך לדאוג בחודש אלול, כי אם ברית כרתי לעיני בחודשי תמוז אב מה אתבונן על מול בתולה.²

היתה מכיוון שכל דרכם הייתה בימים שהם"מ שולט בהם (בג' חדשים - טבת, תמוז ואב), כי אמרו חז"ל (תענית כט.) ששילוח המרגלים היה ביום כ"ט סיוון והיו מהלכים משך ימי תמוז עד ט' באב שעיקר שליטת הס"מ בהם. ולכן איתא ברש"י (יג א) 'באותה שעה כשירים היו', כי דווקא באותו יום - כ"ט סיוון, שעדיין אין שליטת הס"מ, כשרים היו. אבל מן היום ההוא והלאה שלט בהם הס"מ ואבדו כשרותם. וזה שרימו הכתוב 'והימים ימי ביכורי ענבים' - ענבים כתיב חסר י' - שהאותיות המבכרות (הקדומות) לתיבת ענבים - ס' קודם לע', מ' קודם לנ', א' קודם לב', ול' למ', יחדיו עולים לתיבת סמא"ל, שבאלו הימים יש לו שליטה, ולכך לא היה בידם להתגבר.

והנה פשיטא שאין הכוונה שבימים האלו אין ביד האדם להתגבר על יצרו, כי אין הקב"ה בא בטרוניא על בריותיו, ולעולם אינו מביא נסיון על האדם אלא אם כן יכול לעמוד בו, אלא שבימים אלו יש

כו. ואכן איתא בספה"ק כי חודש זה מסוכן הוא ברוחניות ובגשמיות [וכן כתב בספה"ק מגלה עמוקות פנחס דרוש ה', עיי"ש בהרחבה], וראייה לדבר שגם הזבובים מתרבים ביותר, והם רומזים על היצר הרע הנקרא 'זבוב' (ברכות סא.), ועל כך כתב הגה"ק רבי משה דוד וואלי זי"ע, תלמיד חבר לרמח"ל (ספר הליקוטים, סדר הזמנים, עניין חודש תמוז) כי 'תמוז' ר"ת 'תוציאני מרשת זו טמנו לי' (תהילים לא ה), והיינו כי בחודש זה יש להתפלל הרבה הן שיינצל הן ברוחניות הן בגשמיות, ושחלילה לא יפול באותה 'רשת זו טמנו לי', ובוודאי עם התפילה יצא מכל מיצר ומציק, וכמו שרמזו בשם החודש תמוז שהוא ר"ת ומלכות זדון מהרה תעקר....

כה היה מעשה אצל הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע כאשר שהה ב'הרים' בימות הקיץ היה עורך את התפילות בביתו (בשנים הראשונות, ובימות החול) והיה מאריך בתפילה בהשתפכות הנפש נפלאה, כאשר הגיע ב'יצר אור' לתיבות 'בעל מלחמות' חזר ושנה ושילש תיבות אלו פעמים הרבה מתוך התרגשות עצומה בבכיות ובתחנונים במשך זמן ארוך במיוחד. ונבהלה הרבנית ששמעה את הבכיות מבעד למחיצה, ושאלה האם פרצה איזו מלחמה... או עומדת לפרוץ, הראו לה הסובבים (בידם, כי גם היו באמצע התפילה) שהכל בסדר, אך היא לא סמכה דעתה ושאלה אולי אירע משהו בארה"ק שאין רוצים לספר לי... אחר התפילה שאלה את הרבי בעצמו מתוך פחד ואימה - 'איזה מלחמה הולכת לפרוץ, שהרבי כ"כ התפלל על זה בכאלו בכיות נוראות'. השיב הרבי אמר, גאנץ פשוט (די פשוט) יש לנו ישיבה עם בחורים, הם עוברים 'מלחמות' קשים עם היצר, הצר הצורך המעמידם בפני נסיונות קשים ומרים, לכן הנני מתפלל לפני הקב"ה שהוא 'בעל מלחמות' שצעירי הצאן יעמדו בגבורתם, ינצחו את יצרם, ויהיה להם סייעתא דשמיא בתורה ויראת שמים, ולא יפלו שדודים ארצה לבור תחתיות, אלא ינצחו את היצר וישלטו בתאוות ליבם וימצאו שלל רב...

כז. ורימזו לה בלשון הכתוב (קהלת ב יד) 'החכם עיניו בראשו והכסיל בחושך הולך', כי החכם מתחיל להתכונן לראש השנה כבר בחודשי תמוז אב המכוונים כנגד עיניו, ואילו הכסיל אינו 'נזכר' אלא בשעה שבחושך ילך ב'מוצאי מנוחה' לומר 'סליחות'... וכבר ידוע ש'תמוז' ר"ת זמני תשובה ממשמשין ובאין...

ובאמת הזמן גרמא להתחיל בעסק התשובה, וכמו שאמרו עוד כי 'תמוז' ר"ת זריזין מקדימים ועושים תשובה, כי הרי ה'תשובה' היא אחת ממצוות עשה שבתורה, ובפרט בימי הרחמים והרצון, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים (רמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ז), ואם כן שייך בה עניין ה'זריזות' כבשאר המצוות.

באר הפרשה - פרשת שלח

שומר ישראל ישמור שארית ישראל, וירחם על כל לגאולה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, השתא אחינו בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה, ויוציאנו מצרה לרווחה^{כח} ומאפלה לאורה ומשעבוד

בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

אמנם זאת התשובה לא תיעשה בעצבות ח"ו כי אם בשמחה, וכפי שהמליצו עוד בתיבת 'תמוז' העולה לר"ת תפאר ותרוםם זכרך מלכנו...

כח. וכן יהי רצון שיקויים בנו מה שפירש המלבי"ם בלשון הפסוק (תהילים כ ח-ט) 'הגם שאלה ברכב ואלה בסוסים מכל מקום אנחנו רק בשם אלוקינו נזכיר, ומכל מקום יעשה לנו שני דברים. א. כי המה כרעו וגם נפלו. ב. ואנחנו קמנו וגם נתעודד בעושר והצלחה'. והיינו שבעז"ה עוד נצא ברווחים גדולים מתקופה זו. ואם 'מן המיצר קראתי י-ה', הרי 'ענני במרחב' – לצאת מן המיצר אל המרחב...

ישקו העדרים

פחד נורא היה מנת חלקם של בני העיר דווינסק - בימי מלחמת העולם הראשונה, כי הרבה פגזים נפלו שם. בני העיר הרבו לשאול את רבם הגאון רבי מאיר שמחה - בעל ה'אור שמח' זצ"ל, האם לברוח, לעזוב את העיר ולהתפזר למקומות אחרים שקטים יותר, והאור שמח הורה שלא לעזוב, באמרו **לכל כדור יש אדרעס** (כתובת מדויקת - הכוונה על מי יפול) היכן ומתי יגיע ויפול, ומה יועיל לאדם אם ילך למקום אחר, והרי הכל תלוי **באדם**, אם הקב"ה קצב לו 'הצלה'... וכלל אינו תלוי **במקום** שהוא נמצא בו...

כשגדלה הסכנה יותר כבר ברחו רוב בני העיר, אבל ה'אור שמח' אמר, כל עוד שישארו כאן תשעה יהודים אני נשאר עמם כעשירי למניין. רבות פעל האור שמח לרווחת הנשארים בעיר, היה שולח מכתבי חיזוק לנשים צדקניות שבעליהן נלקחו לצבא, גם כל כספי הצדקה שהגיעו אליו היה מרבה לחלק לתושבי העיר.

והנה, מעשה זה עם המאמר 'כל כדור יש כתובת' הביא הגה"ק הסטייפלער זי"ע (קובץ אגרות, אגרת נד), 'ידוע שהרמ"ש (רבי מאיר שמחה) היה מייעץ בזמן המלחמה לא לעקור אלא להשאר במקום, באמרו שהחץ הולך עפ"י כתובת מן השמים, ומביא עוד, פעם אחת ראו בחוש עד כמה נכונים הדברים, כי האור שמח הוצרך לשהות במהלך המלחמה בעיר ווינא, בהיותו שם פגש את ראש העיר של עירו דווינסק שהיה מכבד מאד מאד את הרב, ראש העיר הציע לרב היות והוא חוזר הביתה עם רכב מוגן יקר אפשר לרב להצטרף אליו בדרך. אבל הרב העדיף ליסע עם אחיו היהודים - אף שעגלתם היתה פשוטה ומלאה בנוסעים, וגם אם 'נראה' לכאורה שהנסיעה ברכבו של ראש העיר היא הבטוחה ביותר. אמנם, למעשה - לכל חץ יש כתובת... ואכן, פגז פגע ברכבו של ראש העיר וכל יושביו נהרגו. אז נענה האור שמח, הראית לדעת כי לכל חץ (כדור) יש כתובת.

אף שלמעשה לדין בוודאי שכל אחד ישאל את רב כשמזדמנת ח"ו 'שאלה' זו, אבל ברור ופשוט שכל אחד באשר הוא יהיה שלו ושקט, מתוך אמונה פשוטה ואיתנה שהכל מתנהל ממעל, ומאומה לא יגיע אליו אם לא גזר הקב"ה שכך יהיה.

ומקרא מלא דיבר הכתוב (איכה ג' לז) 'מי זה אמר ותהי ה' לא ציוה', ופירש רש"י, 'ואם באתי לומר לא מידו באה אלי הרעה הזאת (אלא) מקרה היא שהיה לי, אין זאת, כי אם, בין רעות בין טובות - מי זה אמר ותהי אם ה' לא צוה'.

מסופר על הגה"צ רבי מרדכי פאגערמאנסקי זי"ע אשר היה בימי המלחמה הנוראה בגטו קובנא, באחד הימים יצא לרחובה של עיר ומצא כמה יהודים שבורים ורצוצים עד עמקי נשמתם, שאלם ר"מ, לעצב מה זה עושה, תמהו השניים וכי לא ידע רבינו באיזה מצב הננו שרויים... נענה ר"מ ואמר, שמעו נא רבותי... שתים אשאל מכם, ועל שניהם תודו לי, הנה בסמוך אלינו עומד אחד מחיילי הרשע, האם זה נכון שברצונו להרוג יהודים, ענו השניים, בוודאי, הרי זה כל תאוות לבו. עוד אשאלכם, ואם אכן ימלא את תאוותו ויהרוג כמה יהודים ללא כל 'פקודה' האם מאן דהו יעמידהו לדין על כך, השיבו השניים, לא ולא. שמא תאמרו לי, מדוע באמת אינו עושה כאוות לבו, הורג ושופך דם כמים, הרי 'רצון' יש לו ולאידך 'מורא' מלכות' אין עליו, נתלהב ר"מ והסביר, בעל כרחך תאמרו, כי הקב"ה נמצא עמנו והוא כביכול אומר לו, לא, לא, אל תהרוג, וממילא אין בידו עשות מאומה, אם כן, כשהוא כן הורג אין זה אלא רק כי הקב"ה עשה זאת, וכלל וכלל לא החייל, שלא הרשע ממית אלא הוא שלוחו של המקום ב"ה. יהודים הללו ניצלו מהמלחמה, ואח"כ הודו ואמרו שדיבורים הללו ליוו אותם בכל עת, ומאז לא ראו כלל חיילים וכו', רק את ה' עומד לצידם ומחליט עבורם בכל רגע ורגע מה יקרה עמם.